

PRÁVO NA OCHRANU OSOBNOSTI¹

Tento sylabus slouží jako vzdělávací materiál pro potřeby předmětu MP214ZkObčanské právo–obecná část. Výčet informací v tomto sylabu není vyčerpávající. Pro závěrečné a postupové zkoušky v kontextu uvedeného předmětu může být proto samotný sylabus nedostačující.

1 Základní vymezení ochrany osobnosti

Osobnostní práva patří mezi **soukromá osobní práva nemajetkové povahy** (stejně jako osobní práva rodinná a osobní práva statusová). Právo na ochranu osobnosti je spjato se zásadou, že „**každý člověk má právo si žít podle svého**“², čemuž **odpovídá povinnost všech ostatních** toto jeho právo respektovat. Právní ochrana osobnosti je poskytována toliko člověku (§ 19 odst. 1 OZ) a vychází z **přirozenoprávního konceptu**, na němž je naše soukromé právo vystavěno, tj. **právní osobnost** (subjektivita) fyzické osoby je **důsledek osobnosti** člověka jako takového (nikoli naopak). Z uvedeného vyplývá, že **stát člověku osobnost „neposkytuje“** (ius positivistická koncepce), ale pouze **garantuje** její ochranu a upravuje způsoby uplatnění této ochrany.

Pod osobnost člověka zahrnujeme vše, čím je člověk „patrný“ ve vztahu ke svému ke svému okolí, proto hovoříme o **jednotném právu na ochranu osobnosti**. Osobnost člověka je **ve své celistvosti tvořena chráněnými statky osobnostními** (složkami či stránkami). Jedná se o hodnoty lidské osobnosti, které tvoří její **fyzickou** (tělesnou) a **psychicko-morální i sociální integritu** (všeobecná osobnostní práva) a **výsledky duševní tvořivé činnosti** (zvláštní osobnostní práva tvůrčí).

Všeobecná osobnostní práva jsou vlastní všem lidem a představují zejména **právo na tělesnou a duševní integritu, svobodu, čest, lidskou důstojnost, jméno, jakož i projevy osobní povahy (pisemnosti, soukromé hovory, podobu, zvukové projevy atd.**³

Zvláštní osobnostní práva tvůrčí mohou náležet pouze člověku, který je schopen tvořit – tvůrci (původci), přičemž **vznikají současně se vznikem samotného předmětu práv duševního vlastnictví** (výsledku duševní činnosti člověka) a vztahují se právě k těmto tvůrčím duševním plodům osobnosti člověka. Mezi tato práva patří:

- 1) osobní právo na ochranu autorství,
- 2) osobní právo na ochranu původcovství výkonu výkonného umělce,
- 3) osobní právo na ochranu původcovství předmětů průmyslových práv a
- 4) osobní právo na ochranu původcovství šlechtitelů rostlin.

Často dochází rovněž k souběhu zvláštní ochrany autorskoprávní nebo průmyslově právní a obecné občanskoprávní.

Právo na ochranu osobnosti je přirozeným subjektivní právem (i povinnosti) každého člověka, a to **absolutní právní povahy** (působí erga omnes), má **nemajetkový charakter** a řadí se mezi **základní lidská práva**, která jsou **nezadatelná** (vrozená), **nezcizitelná**

¹ Tento sylabus, zejména pak jeho osnova, vychází z prezentace z přednášky na toto téma doc. JUDr. Kateřiny Ronovské, Ph.D. (dostupné v studijních materiálech).

² Pokud tím nepřiměřeně nezasahuje do práv jiných osob či právem chráněných zájmů.

³ RONOVSÁ, Kateřina; DOBROVOLNÁ, Eva; LAVICKÝ, Petr. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. 2. vydání. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 33 s.

(nepřevoditelná), **nepromlčitelná** a **nezrušitelná** (nemožnost se vzdát – subjektivní právo nemůže z vůle člověka zaniknout), přičemž je lze omezit jen ve výjimečných případech.

Ochrana osobnosti člověka vychází z těchto principů:

- **zásada v pochybnostech ve prospěch života** (in dubio pro vita),
- **zásada přednosti ochrany lidské bytosti před zájmy společnosti nebo vědy,**
- **zásada nedotknutelnosti osobnosti** (existují výjimky),
- **zásada odvolatelnosti svolení** – je založena na možné změně přesvědčení (limity – zákaz zneužití, poctivost etc.)],
- **zásada zákazu těžení finančního prospěchu z lidského těla** (nebo jeho částí),
- **zásada pietní ochrany**

Přímo v OZ jsou principy ochrany osobnosti vyjádřeny zejména v:

§ 3 odst. 1: „Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.“

§ 3 odst. 2: „každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí“

§ 81 odst. 1: „Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého“.⁴

V **§ 81 odst. 2 OZ** se pak nachází výčet (demonstrativní) **chráněných statků osobnostních**:

- **Život**
- **Důstojnost člověka**
- **Zdraví**
- **Právo žít v příznivém prostředí**
- **Vážnost**
- **Čest ve společnosti**
- **Soukromí**
- **Projevy osobní povahy člověka**

2 Právní zakotvení

Ochrana osobnosti člověka je upravena jak na úrovni **mezinárodní** (v mezinárodních dokumentech a komunitárním právu), tak v právu **vnitrostátním**, ať už se jedná o ústavní pořádek (Ústava a LZPS) nebo její zakotvení v jednotlivých zákonech. Důležitým pramenem při studiu je judikatura českých soudů (zejména Ústavního soudu a Nejvyššího soudu), Soudního dvora EU a Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), která právní úpravu vykládá.

2.1 Mezinárodně/evropské právní zakotvení

- Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966) (vyhláška MZV č. 120/1976 Sb.)

⁴ Jedná se o generální klauzuli ochrany osobnosti, která je dále doplněna v druhém odstavci o demonstrativní výčet osobnostních práv.

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP50) sděl. č. 209/1992 Sb.), včetně Protokolů
- Evropská Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně), (sděl. č. 96/2001 Sb. m.s.), včetně Dodatkového protokolu o zákazu klonování lidských bytostí. (sděl. č. 97/2001 Sb. m. s.) atd.
- Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb., s opčním protokolem č. 57/2006 Sb.m.s.)
- Listina základních práv Evropské unie
- Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR)
- etc...

2.2 Vnitrostátní zakotvení

- **Ústava (zejména v preambuli)**
- **LZPS (zejména čl. 1,6,7,8,10⁵,11, 12,13, 15, 16)**
- **Zákon č.110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů** (provedení obecného nařízení GDPR do českého právního řádu)
- **OZ (zejména § 3, § 81 a násl., § 2956 a 2957)**
- Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a změně některých zákonů (transplantační zákon)
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- § 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích – přestupky proti občanskému soužití
- OSŘ (§ 133a – diskriminace podle pohlaví)
- ZZŘS
- etc ...

3 Zásah do osobnosti člověka

Poskytnutá ochrana se týká **jak porušení práva na ochranu osobnosti, tak i jeho ohrožení. Člověk**, do jehož osobnostních práv bylo neoprávněně zasaženo (**i některé další** aktivně legitimované **osoby**), se může proti takovému zásahu **bránit**, a to proti **každému** (člověku, právnické osobě nebo státu), jakož i proti více osobám společně [společná odpovědnost za zásah do osobnostních práv (např. vydavatel, novinář na volné noze etc.)]⁶ – **pasivní věcná legitimace**.

K rozhodování sporů z ochrany osobnosti člověka je **v prvním stupni věcně příslušný okresní soud**, viz § 9 OSŘ. Ve vztahu k **místní příslušnosti** je významné ustanovení **§ 87 písm. b) OSŘ**, které upravuje příslušnost soudu danou na výběr a zakládá příslušnost soudu

⁵ Čl. 10 odst. 1 LZPS „každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“.

⁶ RONOVSÁ, Kateřina; DOBROVOLNÁ, Eva; LAVICKÝ, Petr. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. 2. vydání. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 35 s.

v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy, viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2020 sp. zn. 25 Cdo 2669/2020 a v něm vyslovený závěr, že „ve sporu o zadostiučinění za zásah do cti, vážnosti a důstojnosti zasláním nepravdivých informací **elektronickou poštou** je podle § 87 písm. b) o. s. ř. místně příslušným i soud, v jehož obvodu má žalobce v době zásahu bydliště (§ 80 o. z. a § 85 odst. 1 věta druhá a třetí o. s. ř.).“

Předpoklady ochrany před neoprávněným zásahem do osobnosti člověka, které musí být kumulativně splněny (**objektivní odpovědnost**):

- **Neoprávněnost** zásahu do osobnosti člověka
- Zásah je **objektivně způsobit újmu**⁷ na právech chráněných § 81 a násl. OZ
- **Příčinná souvislost** (kauzální nexus) **mezi ohrožením nebo porušením osobnostního práva a neoprávněným zásahem**

Dále je při uplatnění práva na ochranu osobnosti člověka důležité **rozlišovat**, zda se konkrétní osoba neoprávněného zásahu do osobnosti člověka dopustila jako **veřejný činitel** či **soukromá osoba** a z toho vyplývající pasivní legitimaci.⁸

3.1 Aktivní legitimace

S přijetím OZ došlo k **rozšíření okruhu osob**, které mohou ochranu proti neoprávněnému zásahu do osobnosti člověka uplatňovat (**aktivně legitimovaných**). Nejedná se tedy výlučně jen o **samotného dotčeného člověka**, přestože stále platí, že **je to právě dotčený člověk, který by se měl proti zásahu do svých práv bránit** (§ 82 odst. 1 OZ). Po smrti dotčeného člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z **osob jemu blízkých** (§ 82 odst. 2 OZ). Postmortální ochrany osobnosti člověka se může domáhat **i právnická osoba**, jestliže neoprávněný zásah souvisí s činností dotčeného člověka v právnické osobě, konkrétně se může domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky (§ 83 odst. 2 OZ). Jestliže je **dotčený člověk naživu**, může takováto právnická osoba právo na ochranu jeho osobnosti uplatnit **jen jeho jménem a s jeho souhlasem** – výjimku tvoří situace, kdy dotčený člověk **není schopen projevit svou vůli** pro nepřítomnost nebo neschopnost úsudku (§ 83 odst. 1 OZ).

Aktivní legitimace k **ochraně jména** je upravena poněkud **odlišně** (v ustanovení § 78 OZ). V první řadě je samozřejmě **aktivně věcně legitimován dotčený člověk** (odst. 1). **Dále** to mohou být manžel, potomek, předek a partner (**taxativní výčet**), v jejichž případech nedochází ke vzniku nějakého „zvláštního originárního práva“ (soukromoprávní aktivní věcné legitimace), ale v zásadě je **pouze o tyto osoby rozšířena žalobní legitimace**, a to pouze za **kumulativního splnění podmínek**: a) objektivní důvody (nepřítomnost, nezvěstnost, omezení svéprávnosti) brání dotčenému člověku chránit svá práva; b) dotčený člověk (v dotčeném rozsahu svéprávný svéprávný) nedal najevo, že si ochranu svých práv nepřeje (odst. 2). Odlišná situace je ve vztahu k příjmení upravena v odst. 3, kde **OZ zakládá originární soukromoprávní aktivní věcnou legitimaci k ochraně příjmení dotčeného člověka jeho manželovi nebo jiné osobě blízké**, byť by do jejich práva ke jménu přímo

⁷ Objektivně způsobit porušit, popřípadě ohrozit osobnostní právo.

⁸ Vodicí kritéria viz např. nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3076/20 („Zeman v. Šarapatka“)

zasazeno nebylo⁹, jestliže je pro to důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny (rodového jména).¹⁰

3.2 Oprávněný zásah do osobnosti (osobnostních práv) člověka

Nikoli každý zásah do osobnosti člověka představuje zásah neoprávněný, proto zásah do osobnostních práv člověka může být **jak oprávněný, tak i neoprávněný**. S neoprávněným zásahem je spojena možnost se proti takovému zásahu bránit, kdežto **u zásahu oprávněného dochází k částečnému omezení práva na ochranu osobnosti**. Takovéto omezení však nesmí být nepřiměřené a musí k němu být důvod (v civilistice často označovaný jako **důvod vylučující neoprávněnost zásahu**). Jedná se zejména o tyto důvody:^{11 12}

1) Souhlas „dotčeného“ člověka

Jedná se o typický důvod vylučující protiprávnost (viz např. § 84 a 85 OZ). Právní úprava může na formu a „kvalitu“ souhlasu klást další nároky (např. § 94 a násl. OZ – kvalifikovaný souhlas). Souhlas jako jednostranné právní jednání může být odvolán, ovšem s možnými negativními důsledky vyplývajícími z právní úpravy (zpravidla nárok na náhradu škody).

2) Dovolení zákonem

S ohledem na různé veřejné zájmy je zásah dovolen přímo zákonem. Spadají sem tzv. bezúplatné zákonné licence upravené v OZ (blíže viz 4.2 tohoto sylabu), licence dle autorského zákona, zákona o zvláštních zdravotnických službách (dále jen „ZZS“) etc.

3) Plnění právní povinnosti stanovené zvláštním zákonem

Například plnění procesních povinností (svědecká výpověď etc.), výkon rozhodovací činnosti státních orgánů (např. uložení výkonu trestu odnětí svobody)

4) Výkon jiného subjektivního práva

V určitých případech může dojít ke kolizi osobnostního práva člověka a jiného subjektivního práva stanoveného zákonem (základního lidského práva). Typicky střet práva na ochranu lidské důstojnosti a práva na svobodu projevu. Do této skupiny patří například o **výkon práva kritiky**, ale může se jednat i o **nutnou obranu** (§ 2905 OZ), **krajní nouzi** (§ 2906 OZ), **výjimečně i svépomoc** (§ 14 OZ), **výkon práv účastníků řízení** etc.

Korektiv přiměřenosti zásahu do osobnostních práv člověka je přítomen u každého z důvodů vylučujících neoprávněnost takového zásahu, přičemž přiměřenost takového zásahu se posuzuje **prostřednictvím testu proporcionality**.

V českém právním prostředí se nejčastěji používá **test proporcionality třístupňový** [s mnohými modifikacemi – nejvýznamnější bývá označována i jako čtvrtý stupeň (kritérium

⁹ Jedná se o osobu s odlišným příjmením.

¹⁰ DOLEŽAL. In: MELZER, Filip; TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, 493-494 s.

¹¹ TŮMA. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 407-409 s.

¹² DOLEŽAL op. cit. 525-532 s.

racionality¹³]. Obecně byla jeho kritéria vymezena např. v nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 a konkrétně se jedná o:

- **Kritérium vhodnosti** (soud zkoumá, zdali „institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout stanovený cíl“)
- **Kritérium potřebnosti** (soud zkoumá, zdali by stanoveného cíle nemohlo být dosaženo „jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod“)
- **Kritérium poměrování** – test proporcionality v užším smyslu (soud porovnává „závažnost obou v kolizi stojících základních práv“, což „spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů“)

Evropský soud pro lidská práva ve své rozhodovací praxi využívá **test proporcionality pětistupňový**¹⁴:

- **Spadá** daný případ **pod rozsah** některého z článků **Evropské úmluvy o ochraně lidských práv**?
- **Došlo k zásahu** do příslušného práva stěžovatele?
- Bylo toto **omezení stanoveno zákony**?
- **Sleduje** toto omezení **legitimní cíl**?
- Je toto omezení „**nezbytné v demokratické společnosti**“?

3.3 Prostředky ochrany osobnostních práv

V **OZ** se nově nachází taxativní výčet prostředků ochrany osobnostních práv:

- **Zdržení se** [upuštění od neoprávněného zásahu negatorní (zápůrčí) žalobou (§ 82 odst. 1 OZ)]
- **Odstranění škodlivého následku** (restituce) - § 82 odst. 1 OZ
- **Nárok na náhradu vzniklé nemajetkové újmy** (přiměřené zadostiučinění) - § 2956 OZ
- **Nárok na náhradu vzniklé majetkové újmy** (skutečná škoda a ušlý zisk) - § 2910 a násl. OZ
- **Nárok na vydání bezdůvodného obohacení** - § 2991 a násl. OZ

Aby bylo možné úspěšně požadovat **nárok na náhradu újmy** (majetkové i nemajetkové), je vyžadováno rovněž **zavinění „rušitele“**. To znamená, že ve vztahu **k těmto nárokům se jedná o odpovědnost „rušitele“ subjektivní** (§ 2910 a násl. OZ), přičemž povinnost k náhradě vzniklé újmy na těchto přirozených právech (osobnostní práva) **nelze předem vyloučit nebo omezit** (§ 2898 OZ). Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním, přičemž je preferována peněžitá satisfakce¹⁵ (§ 2951 OZ). Pro určení výše náhrady nemajetkové újmy se obecně užíje **interpretační pravidlo** obsažené v ustanovení **§ 2957 OZ** a výrazným interpretačním vodítkem ve vztahu k tělesné integritě člověka je rovněž **metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví**. Kromě

¹³ Např. nález pléna Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 29/08, nález pléna Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 1/08, nález pléna Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 25/07 etc.

¹⁴ Podrobněji viz KOSAŘ a BOBEK. In: KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 99-116 s.

¹⁵ Změna oproti předešlé právní úpravě.

samotné dotčené osoby přísluší (za určitých okolností) **nárok na náhradu nemajetkové újmy i dalším osobám** (např. § 2971 OZ). S tímto blízce souvisí i náhrada nemajetkové újmy při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví osoby blízké podle ustanovení § 2959 OZ (tzv. **sekundární oběti**).

Přestože jednu z významných vlastností základních lidských práv, mezi něž právo na ochranu osobnosti bezesporu patří, představuje jejich nepromlčitelnost, tak **právo na odčinění újmy způsobené na osobnostních právech člověka promlčení podléhá** (viz § 612 OZ).

Dalšími prostředky ochrany jsou:

- V mediálním právu (právo na odpověď a dodatečné sdělení)
- Ochrana osobnosti zaměstnance (§ 16 a 17 zákoníku práce – rovné zacházení a zákaz diskriminace)
- Ochrana v antidiskriminačním zákoně (§ 10 – nároky)
- Ochrana osobnosti v oblasti svobodného přístupu k informacím
- Ochrana trestněprávní (trestné činy proti právům na ochranu osobnosti)
- Ochrana správněprávní

4 Vybrané chráněné statky osobnostní

4.1 Jméno člověka

V „širším smyslu“ jméno člověka zahrnuje osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náležejí (matričního zákona). Jméno může vystupovat jako **statusové označení** (tradiční způsob identifikace – **není přirozeným právem**¹⁶) a vedle toho **i jako složka osobnosti člověka** (chráněný statek osobnostní). Obě tyto složky jsou velmi těsně provázány (neoprávněným užitím jména člověka dochází velmi často rovněž k zásahu do jeho cti či důstojnosti).

Přirozenoprávní rovina (§ 81 OZ)

- Právo být pojmenován
- Svoboda člověka zvolit si své označení
- Ochrana důstojnosti, cti, vážnosti = ochrana tzv. „dobrého jména“

Statusová (pozitivněprávní) rovina (§ 78 a 79 OZ)¹⁷

- Ochrana před zpochybnění práva ke jménu
- Ochrana před neoprávněným zásahem do jména a též pseudonymu¹⁸ (§ 79 OZ), např. použití jména při propagaci výrobku či služby
 - Je možné udělit souhlas s použitím jména, a to i úplatně (např. § 428 OZ)

Praktický význam uvědomění si těchto dvou rovin spočívá v tom, že dle ust. 2894 odst. 2 OZ nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje

¹⁶ Není chráněným statkem osobnostním.

¹⁷ Rovněž absolutněprávní ochrana.

¹⁸ Vejde-li pseudonym ve známost, tak se možnost jeho užití neomezuje pouze pro určitý obor své činnosti (např. tvůrčí činnosti), ale všeobecně pro soukromí styk. Je však nutné respektovat ochranu práv třetích osob, proto odpovědnost za výsledek (zavinění není relevantní) nese ten, kdo jedná pod pseudonymem – viz následky omylu v § 583 OZ.

škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon, přičemž dle ust. 2956 OZ lze **nemajetkovou újmu požadovat pouze při újmě na přirozených právech**. Pokud by tedy nebylo zasaženo do i „dobrého jména“ člověka, nebylo by možné za samotný zásah do práva ke jménu (vystupujícímu v rovině identifikačnímu znaku člověka) odčinění nemajetkové újmy požadovat¹⁹. V takovém případě by bylo možné se dožadovat (krom **zdržení se závadného jednání a odstranění závadného stavu**) **pouze náhrady majetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení a** (pakliže by byly naplněny předpoklady **nekalosoutěžní ochrany**) rovněž ochrany dle ust. § 2976 a násl. nároky viz § 2988 OZ²⁰).

4.2 Podoba a soukromí v OZ

Podoba člověka zahrnuje vše, jak a čím se člověk „jeví“ ostatním lidem. Pod ochranu práva na podobu spadá zejména zákaz neoprávněného vyobrazení člověka, na jehož základě je zpětně identifikovatelný a **šíření tohoto vyobrazení**.²¹ **Zachytit a rozšiřovat podobu člověka je možné jen s jeho svolením** (viz § 84 a 85 OZ). **Souhlas** jako jednostranné právní jednání **může být odvolán**, ovšem s **možnými důsledky vyplývajícími z ustanovení § 87 OZ**. Těmito důsledky je míněn zejména nárok na náhradu škody, jestliže byl odvolán souhlas udělený na **dobu určitou, aniž by to odůvodňovala podstatná změna okolností**. V zásadě obdobně bude postupováno, jestliže byl souhlas udělen **sice na dobu neurčitou, ovšem k určitému účelu a udělený souhlas byl odvolán před naplněním tohoto účelu**.²² Podoba člověka může být zachycena a rozšiřována i na základě **dvoustranného** (vícestranného) právního jednání – **licenční smlouvy**.

K zásahu do podoby a soukromí člověka může dojít i na základě již výše uvedených **tzv. bezúplatných zákonných licencí**, a to:

- **Zákonné licence k ochraně práva nebo jiných chráněných zájmů třetích osob** (§ 88 odst. 1 OZ)
- **Zákonné úřední licence** (§ 88 odst. 2 OZ)
 - Pořízení nebo použití musí mít bezprostřední věcný vztah k předmětu úředního řízení a jeho účelu.²³
- **Zákonné licence ochrany veřejného zájmu** (vystoupí-li člověk veřejně v záležitosti veřejného zájmu, viz § 88 odst. 2 OZ)
- **Zákonné licence vědecká a umělecká a zákonné licence zpravodajská** (§ 89 OZ)
 - Neuplatní se na písemnosti osobní povahy.
 - U licence zpravodajské je významné právo na odpověď a dodatečné sdělení (viz tiskový zákon a zákon o rozhlasovém a televizním vysílání)
- **Zákonné licence zpravodajská** (§ 89 OZ)

¹⁹ Je ovšem otázkou, jestli by v takovém případě vůbec nějaká nemajetková újma vznikla.

²⁰ V rámci právní úpravy nároků z ochrany proti nekalé soutěži však vystupuje i nárok na přiměřené zadostiučinění, jímž by mělo dojít k odčinění nemajetkové újmy.

²¹ RONOVSÁ, Kateřina; DOBROVOLNÁ, Eva; LAVICKÝ, Petr. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. 2. vydání. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 38 s.

²² CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ, Petr; URBÁNEK, Jiří. *Mediální právo. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2019, 370 s.

²³ KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; PAVLÍK, Pavel; PLECITÝ, Vladimír. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2004, 114 s.

Ustanovení § 90 OZ pak u zásahu do podoby a soukromí člověka (skrze zákonné licence) **klade – kromě korektivu přiměřenosti zásahu – požadavek, aby tento zásah nebyl v rozporu s oprávněnými zájmy „dotčeného“ člověka.** Každé omezení osobnostních práv je de facto výjimkou z konceptu ochrany osobnosti člověka, proto je nutné **tyto výjimky vykládat restriktivně** (v pochybnostech ve prospěch ochrany osobnostních práv).

Soukromí představuje **neurčitý právní pojem** (stejně jako pojem dobré mravy, veřejný pořádek etc.), přičemž důsledkem snahy o vyčerpávající definici tohoto pojmu by nutně bylo jeho zúžení, proto taková definice ani není možná²⁴. ESLP se obdobně vyjádřil již ve svém rozsudku ze dne 16. 12. 1992, 13710/88, Niemitz v. Německo, v níž uvedl, že „soud **nepokládá za možné ani nutné pokusit se o vyčerpávající definici pojmu „soukromý život“.** Bylo by příliš restriktivní limitovat tento pojem na "vnitřní kruh", v němž může jedinec žít svůj vlastní osobní život podle svých představ, a úplně z něho vyloučit svět nezahrnutý do tohoto kruhu. **Respektování soukromého života musí rovněž zahrnovat do určité míry i právo vytvářet a rozvíjet vztahy s ostatními lidskými bytostmi“.**

Pojem **soukromí** lze chápat v **širším** nebo **užším** pojetí. V **širším** pojetí je chápán zejména ze strany **ESLP** (je užíván pojem „soukromý život“) nebo ze strany **Ústavního soudu**. V širším pojetí tedy zahrnuje:

- Právo na sebeurčení (ve vztahu k morální i tělesné integritě)
- Právo na soukromí život v prostorové dimenzi (ochrana soukromých prostor, obydlí)
- Právo realizovat rodinný život
- Právo na zajištění důvěrnosti komunikace²⁵

Dokonce ve vztahu k ochraně před zásahy do **životního prostředí** ESLP ve svém rozsudku ze dne 19. 2. 1998, 14967/89, Guerrová a další v. Itálie, dovodil, že „vážné zásahy do životního prostředí mohou mít dopad na blaho osob a mohou je zbavit možnosti pokojného užívání obydlí, čímž **poškozují jejich rodinný a soukromý život“.**

Širšího pojmu soukromí v rozhodovací praxi českých soudů neuvžívá jen Ústavní soud, ale stále častěji i obecné soudy, které přirozeně judikatorní závěry ESLP a Ústavního soudu přejímají do svých rozhodnutí. Viz např. **problematika odškodňování sekundárních obětí** za smrt osoby blízké za předešlé právní úpravy²⁶ – za neexistence explicitního nároku na odčinění újmy sekundárním obětím (jako je tomu dnes v § 2959 OZ) – k tomu např. i nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2000 sp. zn. II. ÚS 517/99 a v něm vyjádřený závěr, že „**respektování soukromého života** musí zahrnovat do určité míry právo na **vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi**, přičemž součástí soukromého života je **též rodinný život** zahrnující i vztahy mezi blízkými příbuznými“. Širšího pojetí pojmu soukromí ve vztahu k nárokům sekundárních obětí využil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí²⁷ i za účinnosti OZ.

²⁴ Obdobně viz rozsudek ESLP ze dne 6. 2. 2001, 44599/98, Bensaid v. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

²⁵ DOLEŽAL, op. cit. 551–552 s.

²⁶ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998 sp. zn. 23 C 52/96, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2005 sp. zn. 30 Cdo 1678/2004 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. 30 Cdo 4312/2011.

²⁷ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020 sp. zn. 21 Cdo 710/2019, přičemž se tak stalo za takových skutkových okolností, kdy speciální právní úprava obsažená v zákoníku práce neumožňovala odčinit újmu sekundárních obětí, vzniklou v důsledku smrtelného pracovního úrazu osoby jim blízké, přičemž Nejvyšší soud neaplikoval (dle své konstantní judikatury nemohl aplikovat) ustanovení § 2959 OZ (z důvodu speciality právní

V oblasti civilistiky je však stále upřednostňováno tradiční užší pojetí soukromí²⁸. Vedle práva na soukromí je tedy **dále odlišováno právo na důstojnost, čest, tělesnou integritu etc.** Převažuje totiž názor, že nemá být směřován pojem „soukromí“ a „soukromí život“, neboť pojem „soukromí“ je pojmem užším než pojem „soukromí život“²⁹, byť nejasnosti vyvolává ustanovení § 86 OZ, které ve vztahu k těmto pojmům vyznívá přesně opačně. Argumentem pro užší pojetí pojmu soukromí je zejména to, že pojem „soukromý život“ je užíván jak v Listině základních práv a svobod, tak v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, přičemž výčet chráněných statků v nich obsažený, je výčtem taxativním, proto je nutné (z hlediska co nejširší ochrany), tyto statky vykládat co možná nejširěji. OZ však **v ustanovení § 81 odstavec. 1 obsahuje generální klauzuli ochrany osobnosti** a výčet chráněných osobnostních statků v odstavci druhém je pouze demonstrativní, proto v rámci soukromého práva není důvod vykládat pojem „soukromí“ stejně široce, jako to činí třeba ESLP ve vztahu k pojmu „soukromí život“.³⁰

Právo na **soukromí** má **složku pozitivní** (zda, popřípadě v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti související se soukromím osoby zpřístupněny jiným) a **složku negativní** (bránit se neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob).³¹ **Soukromí je tedy intimní sférou člověka, do které nesmí nikdo další bezdůvodně zasahovat či vstupovat, jinak je dotčena osoba oprávněna se vůči takovým zásahům bránit.** Tato sféra je **ohraňována prostorově a obsahově.** Při zásahu do soukromí se zpravidla neuplatní důkaz pravdy, neboť i pravdivé tvrzení může představovat neoprávněný zásah do soukromí člověka, jestliže se dotýká jeho intimní sféry.³² **Soukromí³³** zahrnuje především:

- **Obydlí člověka či jiné soukromé prostory**
- **Soukromou sféru člověka v rámci veřejných prostor**
- **Osobní informace o člověku**
- **Osobní, sociální a ekonomické vztahy člověka včetně rodinného života³⁴**
- **Soukromé písemnosti osobní povahy³⁵**

Ochrana obydlí člověka či jiných soukromých prostor

Z uvedeného je zřejmé, že ochrana se **netýká jen obydlí člověka** (tj. místa, kde člověk bydlí)³⁶, ale zahrnuje např. i místo, kde člověk **vykonává** svou obvyklou **profesi** (srov. již

úpravy náhrady újmy upravené v zákoníku práce), ale poukázal na zásah do práva na soukromí sekundárních obětí, čímž de facto otevřel cestu k odčinění jejich nemajetkové újmy.

²⁸ Ale i v rámci těchto názorů dochází postupně k rozšiřování pojmu soukromí, například již o zmíněné právo na rodinný život.

²⁹ Tento závěr ostatně vyplývá i z ustanovení § 81 odst. 2 OZ, které obsahuje demonstrativní výčet jednotlivých chráněných statků osobnostních, kde vedle sebe stojí soukromí, právo žít v příznivém životním prostředí, život, zdraví atd., přičemž je tedy OZ považuje za samostatné osobnostní statky a nepodřazuje je pod pojem „soukromí“.

³⁰ Tento názor zastává např. TŮMA, op. cit. 509-512 s., opačně, respektive k výkladu pojmu soukromí v jeho širším pojetí viz např. DOLEŽAL op. cit. 553 s.

³¹ KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2004, 335 s.

³² CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ, Petr; URBÁNEK, Jiří. *Mediální právo. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2019, 367-368 s.

³³ K podstatě a rozsahu práva na soukromí srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2009 sp. zn. II ÚS 2048/09, ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. I. ÚS 705/06, ze dne 6. 12. 2016 sp. zn. Pl US 32/15 nebo ze dne 12. 12. 2017 sp. zn. Pl US 26/16 etc.

³⁴ TŮMA, op. cit. 512 s.

³⁵ Někteří autoři je pod pojem soukromí nezahrnují viz TŮMA, op. cit. 518 s.

zmíněný rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992, 13710/88, Niemietz v. Německo). Prostorový aspekt soukromí ve smyslu OZ lze stahovat i na **osobní zavazadla, deníky či zápisníky, trezory** etc., a to **bez ohledu na jejich skutečný obsah** (na rozdíl od písemnosti osobní povahy). Je třeba upozornit, že tatáž ochrana se vztahuje i na **virtuální uložště, emailové schránky, datové soubory** etc.

Soukromí na veřejnosti

Soukromí se nevztahuje pouze na prostorově omezenou oblast obydlí člověka a jiných soukromých prostor, ale **může podle okolností zahrnovat i místa veřejně přístupná, jestliže osoba nacházející se na takovém veřejně přístupném místě může být v rozumném očekávání, že její soukromí bude i zde zachováno** (srov. rozsudek ESLP ze dne 25. 9. 2001, 44787/98, P. G. a J. H. v. Spojené království). Především však soukromí na veřejnosti představuje „vlastní tělesnou zónu člověka“ a s ní související problematika osobních prohlídek (srov. rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2010, 4158/05, Gillan a Quinton v. Spojené království).

Osobní informace o člověku

Ve vztahu k tomu, jaké informace o člověku je nutno považovat za soukromé, je třeba **za soukromé považovat v zásadě každou osobní informaci o člověku, která jím nebyla určena k veřejnému využití nebo ji sám dotčený člověk svým chováním z jeho intimní sféry nevyločil**. Příkladem opačného přístupu (než vyloučení informací z intimní sféry) je případ monacké princezny Caroline von Hannover (viz rozsudek ESLP ze dne 24. 6. 2004, 59320/00, Caroline von Hannover v. Německo), která, byť členkou královské rodiny, **velmi dbala o své soukromí** a nesnažila se vystupovat jako veřejně známá osobnost, ale **mediálnímu zájmu se vyhýbala**, a která se domáhala stažení fotografií z jejího běžného života (ESLP dovedl zásah do jejího soukromí).

Osobní informace o člověku představují zejména o údaje o „**biologickém původu člověka** včetně jeho celkové **sociální identity, jako je národnost člověka** apod., obdobně pak v okolnostech **o jeho narození, či naopak v údajích o rodičovství** člověka (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 7. 2. 2002, 53176/99, Mikulić v. Chorvatsko, rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2008, 30562/04, S. a Marper v. Spojené království, zpráva NS ČSR ze dne 18. 9. 1969 sp. zn. Cpj 138/69), v **informacích o zdravotním stavu včetně údajů o tělesných identifikačních údajích, jako jsou otisky prstů či DNA** (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1997, 22009/93, Z. v. Finsko), v **informacích o povolání člověka** (srov. rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2011, 16188/07, Khelili v. Švýcarsko), **členství v politické straně** (srov. nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 517/2010), **informacích o pohlavním životě člověka včetně jeho sexuální orientace** (srov. rozsudek ESLP ze dne 24. 2. 1983, 7525/76, Dudgeon v. Spojené království) **apod. (...) či údaje o komunikačním provozu**, což se týká nejen obsahu zpráv podávaných telefonem či obdobným způsobem, nýbrž i údajů o volaných číslech, datu a čase hovoru, o době jeho trvání, v případě mobilní telefonie o základových stanicích zajišťujících hovor apod. Tyto údaje jsou nedílnou součástí komunikace uskutečněné prostřednictvím telefonu (srov. nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2001 sp. zn. II. ÚS 502/2000, rozsudek ESLP ze dne 3. 4. 2007, 62617/00, Copland v. Spojené království, rozsudek ESLP ze dne 1. 3. 2007, 5935/02, Heglas v. Česká republika, nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/10)“.³⁷

Osobní, sociální a ekonomické vztahy člověka včetně rodinného života

³⁶ K vymezení pojmu obydlí lze podpůrně užít závěrů trestněprávní teorie a praxe, zejm. k ustanovením § 133 TrZ a § 82 TŘ.

³⁷ TŮMA, op. cit. 515 s.

Jak již bylo zmíněno výše, tak v tomto ohledu se vlivem zejména ESLP a Ústavního soudu pojem soukromí vykládá již v poněkud širším pojetí a **lze tak pod něj podřadit vytváření osobních, sociálních a ekonomických vztahů včetně práva na rodinný život** (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 9. 10. 2003, 48321/99, Slivenko v. Lotyšsko). Lze pod něj zahrnout i např. pietní ochranu pozůstalých.

Soukromé písemnosti osobní povahy³⁸

Po svém vzniku již existují ve vnějším světě již **nezávisle na existenci člověka**, a to zpravidla v podobě jejich hmotného zachycení, avšak i tak je možné se jejich ochrany samozřejmě domáhat prostřednictvím ochrany osobnosti, neboť předmětem ochrany není samotné hmotné zachycení, ale jeho **obsah**. Jedná se například o **dopisy, e-maily, deníky, zápisníky** etc.

Nejvyšší soud se vyjádřil k zvláštní povaze **ochrany písemností osobní povahy** ve svém rozsudku ze dne 31. 8. 2010 sp. zn. 30 Cdo 768/2009, když uvedl, že „použití všech písemností osobní povahy se váže **nejen na svolení toho, o jehož projev osobní povahy jde, nýbrž i na svolení osoby, jíž se projev týká**. Tím tato úprava překračuje ochranu vlastního projevu osobní povahy ve smyslu § 11 ObčZ. Jsou tak v tomto případě shledávána dvojí, zcela různá práva, mezi nimiž je podstatný rozdíl. První kategorii tvoří právo toho, o jehož projev jde a jehož projev osobní povahy je v písemnosti zachycen. Tato osoba má vždy plné dispoziční právo s písemností, které je přímým výrazem jejího práva k projevu osobní povahy podle § 11 ObčZ. Toto právo není vázáno na žádné další předpoklady. Druhou kategorií práv tvoří právo osob, jichž se písemnost týká. V tomto případě však již nejde o ochranu práva k vlastním projevům osobní povahy. **Důvod, proč zákon váže použití písemnosti i na svolení těchto osob, spočívá výlučně ve skutečnosti, že použití písemnosti může podle okolností případu zasáhnout do některých jiných osobnostních práv** – např. do práva na čest, důstojnost a pověst apod. O použití písemnosti týkající se též jiné osoby než té, jejíž projev je zachycen, jde však jen tehdy, jestliže by použití vzhledem k okolnostem případu tvořilo zásah do některé z uvedených sfér osobnostní ochrany, který by byl **bez svolení dotčené osoby neoprávněný**. Svolení těchto dalších osob není proto – na rozdíl od svolení osoby, jejíž projev písemnost zachycuje – k použití písemnosti třeba vždy, nýbrž pouze za uvedené podmínky“.

4.3 Právo na tělesnou integritu

OZ stojí na koncepci **antropocentrismu**, proto je to právě **člověk**, který je chápán jako **nedotknutelný a nikoli** např. **osoba**.³⁹ Problematika tělesné integrity člověka je často regulována zvláštními právními předpisy (např. ZZS). K oprávněným zásahům do tělesné integrity člověka dle OZ dochází:

1) Na základě souhlasu dotčené osoby (jejích zákonných zástupců)

- Souhlas musí být tzv. **informovaný**, tj. s vědomým o povaze zásahu a o jeho možných následcích (viz § 93 odst. 1 OZ, k zákroku viz § 94 OZ).
- **V řadě případů bude stačit souhlas konkludentní**, výjimkou jsou vážné zásahy do integrity. V ustanovení § 96 OZ je vyžadován písemný souhlas má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví, pokus na člověku nebo zákrok, který zdravotní stav člověka nevyžaduje.
- **Udělený souhlas může být odvolán v jakékoli formě**, a to i za situace, kdy se pro jeho udělení vyžaduje písemná forma (§ 97 odst. 1 OZ).

³⁸ DOLEŽAL, op. cit. 553 s.

³⁹ DOLŽAL, op. cit. 568 s.

- **Presumpce souhlasu** (není-li vyžadována písemná forma) a dále se při nejistotě, zda byl souhlas odvolán v jiné než písemné formě, presumuje, že odvolán nebyl (§ 97 odst. 2 OZ).
- Souhlas k zásahu do tělesné integrity zákonným zástupcem může být udělen pouze tehdy, je-li to k přímému prospěchu zastoupeného (§ 93 odst. 2 OZ).
- Není-li člověk schopen projevit vůli, pak (za respektování dříve vyslovených známých přání dotčeného člověka) může souhlas udělit i osoba blízká, popřípadě jiná přítomná osoba, která o dotčeného osvědčí mimořádný zájem (§ 98 OZ). Jedná-li se však o zásah způsobem zanechávajícím trvalé, neodvratitelné a vážné následky, nebo spojený s vážným nebezpečím pro život dotčeného člověka, pak lze zákrok provést jen s přivolením soudu (§ 101 OZ).

2) Na základě zvláštních zákonů nebo přímo OZ

- Těmito zvláštními zákony jsou zejména ZZS, OSŘ, TŘ atd.
- Zákonnou licenci představuje ustanovení § 99 OZ (zákrok ve stavu nouze)

K tomu, aby byl souhlas se zákrokem (§ 94 OZ) tzv. **informovaný**, musí dojít k předání informací o:

- **Způsobu a účelu zákroku**
- **Očekávaných následcích**
- **Možných nebezpečích pro zdraví dotčeného (poučení o rizicích)**
- **Případném jiném postupu (poučení o dostupných alternativách).**

Přítom není důležitý pouze obsah sdělení, ale toto sdělení musí být pro dotčeného člověka i **srozumitelné** a musí být podáno **ještě před provedením zákroku**. Avšak nejsou kladeny žádné zvláštní nároky na formu tohoto poučení.⁴⁰

Dojde-li k zásahu do integrity člověka, který byl ve stavu, kdy nemohl posoudit, co se s ním děje, a nedal-li k zákroku souhlas, musí mu být patřičné informace poskytnuty, jakmile to jeho zdravotní stav dovolí (§ 103 OZ).

Problematický je přístup zvolený v otázce souhlasu se zákrokem nezletilého člověka, který není plně svéprávný. Z ustanovení § 31 OZ sice vyplývá, že takový nezletilý by měl být způsobilý k právnímu jednání přiměřeným jeho rozumové a volní vyspělosti, avšak v ustanovení § 95 OZ se možnost právně jednat nezletilce ve vztahu k zákroku na něm samém značně omezuje, když doplňuje podmínku, že se musí jednat o běžnou záležitost a zákrok nezanechá trvalé či závažné následky. V opačném případě, když navíc dojde ke konfliktu nezletilce staršího 14 let (nebo osoby neschopné úsudku) a jeho zákonného zástupce, je třeba si **vyžádat souhlas soudu** (viz § 100 OZ)

4.4 Práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu

Nedobrovolné převzetí a držení člověka ve zdravotnickém zařízení představuje významný zásah do lidské integrity, a proto se jedná o **prostředek ultima ratio**. Děje se tak pouze ze zákonem stanovených důvodů (tyto důvody jsou stanoveny v ustanovení § 38 ZZS). V ZZŘS (§ 66 až 83) je upraveno zvláštní řízení k převzetí člověka do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu.

⁴⁰ DOLEŽAL, op. cit. 582-583 s.

Poté co je člověk nedobrovolně převzat do zdravotnického zařízení, musí poskytovat zdravotních služeb zejména:

- Neprodleně oznámit hospitalizaci člověka (pakliže mu to nebylo zakázáno) jeho osobám blízkým (§ 105 odst. 1 OZ).
- Osobě převzaté do zdravotnického zařízení nebo v takovém zařízení zadržené bez zbytečného odkladu náležitě vysvětlí jeho právní postavení, zákonný důvod učiněného opatření a možnost právní ochrany. Totéž vysvětlení je poskytnuto zákonnému zástupci, opatrovníku nebo podpůrci, jestliže jej dotčená osoba má nebo si jej zvolí. (viz § 106 OZ).

Závažnost zásahu v podobě nedobrovolného převzetí člověka do zdravotnického zařízení vyjadřuje mimo jiné i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2018 sp. zn. 30 Cdo 3005/2017, v němž je vyjádřeno, že „rozhodnutí soudu o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu musí obsahovat **řádné a vyčerpávající odůvodnění**, v čem je spatřováno naplnění hmotněprávních podmínek zákonnosti zbavení osobní svobody podle ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2001 Sb., o zdravotních službách. **Soudce je povinen takového člověka osobně zhlédnout a umožnit mu vyjádřit svůj souhlas s hospitalizací.**“

K povaze rozhodnutí soudu o **nezákonnosti převzetí člověka do ústavní péče a nároku na peněžitou satisfakci** za tento zásah, srov. ve vztahu k předešlé právní úpravě rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020 sp. zn. 25 Cdo 590/2020 a v něm vyjádřený závěr, že „rozhodnutí soudu určující nezákonnost převzetí člověka do ústavní péče bez jeho souhlasu je především předpokladem pro jeho propuštění ze zdravotního ústavu. **Satisfakci za zásah do osobnostních práv může představovat jen výjimečně**, v případech, kdy zdravotnický personál vzhledem k okolnostem převzetí pacienta, jeho stavu a informacím, které měl k dispozici, mohl důvodně nabýt dojmu, že podmínky pro převzetí jsou splněny, ač tomu tak podle následných zjištění nebylo.“⁴¹

4.5 Nakládání s částmi lidského těla

Cílem právní úpravy v OZ, která mimo jiné stanovuje, že **lidské tělo ani jeho části nejsou věcí** (§ 493), je **zabránění komercializace** lidského těla. Lidské tělo ani na to, co **původ v lidském těle** (slzy, pot, moč, výkaly atd.), **nesmí být zdrojem majetkového prospěchu**⁴². Důsledkem takového zákazu by mělo být omezení obchodu s částmi lidského těla (zejména orgány), a proto člověk může přenechat část svého těla jinému **jen stanoví-li tak zvláštní zákon** (zejména zákon o transplantacích, ZZS a zákon o specifických zdravotních službách). **Výjimku tvoří pouze vlasy a další části těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují**, přičemž OZ ve svém § 112 upravuje **fikci podle níž se na tyto části hledí jako na věc movitou** a lze je rovněž možné je zcizit (a to **i úplatně**).

Člověk, jemuž byla odňata část těla má právo se dozvědět, jak s ní bylo naloženo, přičemž je zakázáno nakládat s odňatou částí lidského těla nedůstojným způsobem nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví (§ 111 odst. 1 OZ).

Odňatou část těla je za určitých podmínek možné použít rovněž **k zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým účelům**, avšak k takovému užití **je třeba souhlasu člověka**, jemuž byla tkáň odebrána. OZ v takovýchto případech vystupuje zpravidla jako obecný právní předpis, neboť tato problematika je v mnohých aspektech upravena předpisy veřejného práva, kterými jsou zejména ZZS a transplantací zákon, přičemž v rámci této speciální právní úpravy je oproti OZ vyžadována zvláštní (přísnější) forma souhlasu dotčeného člověka. Má-li

⁴¹ Vzhledem k argumentaci v rozsudku obsažené se závěr nejspíše prosadí i za současné právní úpravy.

⁴² Tento princip je součástí mnoha mezinárodních dokumentů, zejména pak čl. 21 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně.

být odňatá část lidského těla použita **k neobvyklému účelu**, pak se vždy **vyžaduje výslovný souhlas dotčeného člověka** (§ 111 odst. 2 OZ).

K žádosti rodičky o vydání placenty (ke konzumaci) srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2021 sp. zn. III. ÚS 2480/20 a v něm vyjádřený právní názor, že „požadavek na vydání placenty, adresovaný zdravotnickému zařízení, **je projevem osobní autonomie rodičky**, a jako takový požívá ústavněprávní ochrany. Soudům nepřisluší osobní rozhodnutí směřující k vydání placenty a motivaci rodiček hodnotit, jejich úkolem je naopak tento niterný projev osobní autonomie jednotlivce respektovat a chránit, nicméně vždy jen se současným zajištěním ochrany ústavně aprobovaných veřejných statků či práv dalších osob. **Ústavní soud proto nesdílí tezi o apriorním (!) odepření vydání placenty odůvodněnou paušálně pojímaným zájmem na ochraně veřejného zdraví.** Stěžejním pravidlem omezování základních práv je totiž šetření podstaty a smyslu omezovaného práva (čl. 4 odst. 4 Listiny). Situace je ovšem odlišná, jsou-li dány závažné důvody, pro které je vydání placenty zdravotnickým zařízením nepřijatelné, neboť je v rozporu s veřejným zájmem na ochraně zdraví.“

4.6 Ochrana lidského těla po smrti člověka

Autonomie vůle člověka, jakožto vůdčí zásada, na níž je vybudován OZ, se odráží i v právu člověka svobodně se rozhodnout, jak bude s jeho tělem **po smrti naloženo** (§ 113 odst. 1 OZ), **pokud to samozřejmě neodporuje speciální právní úpravě veřejnoprávního charakteru**, zejména zákonu o pohřbivnictví (reálná možnost volby tak zahrnuje pouze kremaci nebo „pohřbení do země“).⁴³ Pakliže této své autonomie člověk za svého života nevyužije, ustanovení § 114 odst. 1 OZ upravuje, kdo takové rozhodnutí za zemřelého učiní. **Hierarchicky jsou upraveny osoby blízké**, které takové rozhodnutí mohou učinit, přičemž jako poslední v pořadí (není-li žádné osoby blízké) vystupuje **obec**, na jejímž území člověk zemřel.

S ochranou osobnostních práv zemřelého člověka vyvstává v civilistice již poměrně dlouhou dobu otázka, jak dlouho od smrti člověka má být tělu zemřelého poskytována ochrana ve smyslu ochrany osobnostních práv zemřelého. K této problematice se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. 22 Cdo 2773/2004, v němž vyšel z názoru publikovaného v komentáři Rouček a Sedláček⁴⁴, když uvedl, že „nakládání s lidskými ostatky, **pokud se v nich spatřuje tělo určité zemřelé osoby, nemůže být předmětem závazkového vztahu.**“ To znamená, že předmětem závazkového vztahu se naopak mohou stát např. egyptské mumie či jiné archeologické nálezy.

Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka bez jeho souhlasu je možné jen stanoví-li tak zvláštní zákon (§ 113 odst. 2 OZ).

4.7 „Quasi osobnostní práva“ právnických osob

Přestože **právnické osoby** nemají „osobnost“, **nejsou totiž nadány přirozenými právy**, tak ustanovení § 135 OZ poskytuje ochranu jejich názvu, pověsti a soukromí. V mnohých otázkách je možné obdobně uplatnit závěry ve vztahu k osobnostním právům člověka (jménu, „dobrému jménu“ a soukromí). Právo na ochranu názvu, pověsti a soukromí právnické osoby souhrnně označujeme jako „quasi osobnostní“ chráněné statky.

⁴³ ONDRŮŠ, Miroslav. *Soukromoprávní ochrana piety zemřelého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 150 s.

⁴⁴ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. II. svazek. 7 s.*

Jedná se o **absolutní práva nemajetkové povahy**, kterým je **poskytována ochrana** před neoprávněným zásahem, pro nějž právnická osoba utrpěla újmu, ale i **před neoprávněným zásahem, jestliže taková újma byt' jen hrozí**. Opět užití testu proporcionality.

Ve vztahu k ochraně **názvu** právnické osoby je třeba si uvědomit, že zde figuruje **speciální právní úprava ochrany obchodní firmy** se všemi svými specifiky (§ 423 a násl. OZ).

Jestliže bylo neoprávněně zasaženo do „quasi osobnostního práva“ právnické osoby, má právo na ochranu v podobě **zdržovacího** (jestliže neoprávněný zásah trvá) či **odstraňovacího nároku** (jestliže přetrvávají negativní důsledky spojené s neoprávněným zásahem – např. odstranění plakátů na billboardech neoprávněně zasahujících do práva k názvu právnické osoby). Právnická osoba do jejíhož „quasi osobnostního práva“ bylo zasaženo má (za splnění všech dalších předpokladů) samozřejmě nárok **i na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení**.⁴⁵ Náhrady **nemajetkové újmy** je možné se domáhat (opět za splnění všech předpokladů) prostřednictvím **ochrany před nekalou soutěží**. U nároku na **odčinění újmy** (majetkové či nemajetkové) **musí být dáno i zavinění** osoby, která neoprávněně zasáhla do „quasi osobnostních práv“ právnické osoby.

Pro řízení ve věci ochrany „quasi osobnostních práv“ právnické osoby **jsou věcně příslušnými krajské soudy** [srov. § 9 odst. 2 písm. i) osř], byt' předmětné ustanovení uvádí pouze zásah do názvu a pověsti právnické osoby, je třeba dovodit, že krajské soudy budou věcně příslušnými soudy k projednání sporu ve věci zásahu do soukromí právnické osoby⁴⁶.

Zákonné licence vylučující neoprávněnost zásahu do pověsti či soukromí právnické osoby jsou upraveny v ustanovení **§ 135 odst. 2 OZ** a jedná se o účely vědecké či umělecké nebo o tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství a opět užití těchto zákonných licencí nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy právnické osoby, přičemž opět je nutné je **vykládat restriktivně**. Se zákonnou licencí zpravodajskou je spojeno **i právo na odpověď a dodatečné sdělení**

K okamžiku vzniku práva na ochranu dobré pověsti a presumpci dobré pověsti srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008 sp. zn. 30 Cdo 1385/2006, z nějž vyplývá, že dobrá pověst právnické osoby **vzniká okamžikem vzniku právnické osoby** a má povahu „osobního“ práva a že **dokud není prokázán opak, předpokládá se, že právnická osoba má dobrou pověst**.

5 Kolize práva na ochranu osobnosti a práva na informace a svobodu projevu

Právo na ochranu osobnosti (z jeho jednotlivých složek zejména právo na soukromí, čest ve společnosti, vážnost a důstojnost), se velmi často dostává do kolize s právem na svobodu projevu a právem na informace. Při jejich kolizi je nutné přikročit (jak již bylo zmíněno výše) k **testu proporcionality**, přičemž v rámci testu proporcionality **je třeba zohlednit kritéria akceptovatelné kritiky (zejména v rámci třetího kroku testu proporcionality – kritérium poměrování)**

Při **posuzování akceptovatelné kritiky** vycházíme ze **dvou základních kritérií**⁴⁷:

⁴⁵ LASÁK. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 713 s.

⁴⁶ HROMADA. In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 31 s.

⁴⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, 243–280 s.

1) Personální kritérium

- **Zvažování statusu osoby, do jejíž osobnostních práv bylo zasaženo** (míra veřejné známosti a míra angažovanosti dotčeného člověka ve veřejných funkcích)

2) Věcné kritérium

- **Posouzení obsahu**
- **Posouzení formy**

5.1 Personální kritérium

Základním dělením fyzických osob do jejichž osobnostních práv může být zasaženo je na „osoby veřejné“ a „obyčejné fyzické osoby“ s tím, že **veřejné osoby zpravidla musejí snést vyšší intenzitu zásahu do jejich osobnostních práv**, aniž by se jednalo o neoprávněný zásah. „**Veřejné osoby**“ je možné **dále dělit na „osoby veřejně činné“** (podílejí se na chodu veřejné moci) a „**osoby veřejně známé**“ (hranice mezi oběma skupinami je velmi neostrá).

Osoby veřejně činné jsou zpravidla do svých funkcí **voleni či jmenováni** a veřejné mínění je jedním z mála neformálních sankčních mechanismů, který je vůči nim možné uplatnit. Zásahy do jejich osobnostních práv zpravidla souvisejí právě s výkonem veřejné moci, ale není vyloučeno ani to, aby obsah sdělení s výkonem veřejné činnosti konkrétní dotčené osoby vůbec nesouvisel (karikatury týkající se politiků), neboť k zásahům v tomto případě dochází právě proto, že se jedná o osoby veřejně činné. V takových případech je však třeba přiměřenost kritiky zvláště poměřovat, zejména i ve spojení s obsahem a formou projevu.

Osoby veřejně známé, zpravidla vynikají v určité činnosti (umělci, sportovci, podnikatelé apod.) nebo se významně angažují v záležitostech veřejného zájmu (advokáti, novináři, lobbisté etc.). Avšak zatímco pro politiky je zájem zejména médií velmi důležitý, **u některých veřejně známých osob tomu může být právě naopak a zájmu médií se brání**. U veřejně známých osob je potřeba pečlivě brát v potaz obsah sdělení, jakým způsobem se daná osoba veřejně známou stala (mediální hvězdy) a zda si své soukromí aktivně brání, nebo zda bojuje o zájem médií a sama prvky svého soukromí do veřejné diskuse vnáší.

Hierarchie osob (výčet není úplný) podle toho, jakou míru zásahu jsou zpravidla nuceni snést, aniž by se jednalo o neoprávněný zásah:

1) **Vláda**

Vláda je nucena snést **obzvláště velkou míru kritiky**, neboť jak uvedl ESLP ve svém rozsudku ze dne 23. 4. 1992, 11798/85, Castells v. Španělsko, její kritikou dochází k ventilaci napětí ve společnosti a může předcházet i občanským nepokojům.

2) **Politici**

U politiků je potřeba právo na ochranu jejich soukromí vyvažovat **zájmem na svobodné diskusi o politických otázkách** která je nezbytným prvkem demokratické společnosti. Jedná se o představitele moci zákonodárné, představitele územních samospráv i vrcholné představitele moci výkonné. Viz rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986, 9815/82, Lingens v. Rakousko, v němž bylo uvedeno, že „na rozdíl od soukromých osob se **politik nevyhnutelně a vědomě podrobuje důkladné kontrole každého svého slova a činu** (...)“.

3) **Veřejně známé osoby**

V případě zásahu do osobnosti veřejně známých osob nelze již logicky argumentovat kontrolou výkonu veřejné moci, přesto tyto osoby musí snést vyšší intenzitu veřejné

kritiky než jiní občané, viz např. nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005 sp. zn. I. ÚS 367/03 (Rejžek v. Vondráčková), v němž bylo uvedeno, že „osoby veřejně činné⁴⁸, tedy politici, veřejní činitelé, **mediální hvězdy** aj., **musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané**“. U veřejně známých osob, které si své **soukromí aktivně brání a nevyhledávají mediální pozornost může být míra akceptovatelného zásahu do jejich osobnostních práv poměrně nízká**, viz již zmiňovaný případ monacké princezny Caroline von Hannover.

4) Státní zaměstnanci

Jedná se u nich o výkon veřejné moci, a proto je zde přítomen **aspekt veřejné kontroly**, avšak musí být **zachována i nezbytná míra vážnosti příslušného úřadu**

○ Policisté

ESLP v rozsudku ze dne 25. 6. 1992, 13778/88, Thorgeir v. Island, uvedl, že „**jednání státních zaměstnanců by mělo být trvale předmětem zkoumání a debat a být otevřené kritice**“. Později se ESLP v rozsudku ze dne 21. 1. 1999, 25716/94, Janowski v. Polsko zabýval urážlivými projevy ve vztahu k **městským strážníkům** a připustil, že „za určitých okolností“ mohou být limity ještě přípustné kritiky širší než u obyčejných fyzických osob, avšak nepřisvědčil domněnce, že státní zaměstnanci se vědomě podrobují důkladné kontrole každého svého slova a činu v rozsahu obdobném jako politici, ale **zdůraznil ve vztahu k verbálním urážkám zdůraznil potřebu zachování vážnosti jejich „úřadu“**.

○ Soudci

Na jedné straně vystupuje **zájem na kontrole jejich činnosti**, jakožto veřejně činných osob, avšak na druhé straně jsou sami výrazně **omezeni ve svém vyjadřování** (zachování **důstojnosti** soudcovského stavu – kárná odpovědnost, povinnost **mlčenlivosti**, zabránění pochybností o možné **podjatosti** soudce). Obecně by se měla kritika soudce **omezit na jeho soudcovskou činnost či činnost, která může mít na výkon této činnosti vliv**⁴⁹. Z rozhodovací činnosti Ústavního soudu viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 3. 2018 sp. zn. II. ÚS 3341/16 ve věci **označení soudce ze strany reportérky za člena tzv. „policejní mafie“ a „brněnského gangu“**, v němž ústavní soud uvedl, že „byť je žalobce soudcem a soudním funkcionářem a **měřítka posouzení skutkových tvrzení** jsou v jeho případě **mnohem měkčí**, daná tvrzení zcela postrádala věcný základ a nelze pro ně nalézt žádné zdůvodnění. Nelze přitom odhlédnout od toho, že nepravdivá tvrzení stěžovatelky mohla silně ohrozit ústavně chráněnou hodnotu důvěry veřejnosti v nezávislost a nestrannost soudní moci (viz nález sp. zn. I. ÚS 2617/15)“.

5) „Obyčejné“ fyzické osoby

- Nespadají do žádné z předcházejících kategorií

Ve vztahu zásahu do osobnostních práv poslance jiným poslancem na půdě Poslanecké sněmovny srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020 sp. zn. 25 Cdo 2386/2019 a v něm vyjádřený právní závěr, že „projev poslance směřující vůči jinému poslanci na půdě Poslanecké sněmovny může vyvolat nejen následky disciplinární, spočívající v projednání

⁴⁸ Ústavní soud zde poněkud nepřesně „mediální hvězdy“ zahrnuje pod osoby veřejně činné, avšak vyznění právního závěru tím není nijak zvláště oslabena.

⁴⁹ Srov např. rozsudek ESLP ze dne 24. 2. 1997, 19983/92, De Haes a Gijssels v. Belgie, přičemž v této věci šlo o vydání kritických článků v tisku na adresu tří soudců a veřejného žalobce ori podezření z kontaktů s krajní pravici a možné krytí zneužívání dětí.

věci a případném uložení sankce disciplinární komisí Poslanecké sněmovny, ale při zásahu do osobnostních práv **může vyvolat též následky soukromoprávní**, tedy založit oprávnění dotčené osoby domáhat se, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (§ 82 odst. 1 o. z.) a za podmínek uvedených v § 2956 o. z. též aby bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění (§ 2951 odst. 2 o. z.). Pravomoc soudů k projednání sporů na **ochranu osobnosti poslance**, do níž bylo neoprávněně zasaženo projevem jiného poslance v Poslanecké sněmovně parlamentu, není zvláštním zákonem vyloučena, proto je v této věci dána pravomoc soudu podle § 7 odst. 1 o. s. ř., a nejsou zde tedy podmínky pro zastavení řízení a postoupení věci mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny s odkazem na § 104 odst. 1 o. s. ř.“.

Ve vztahu k minimalizaci zásahů státní moci do svobodné diskuse o věcech veřejných a subsidiaritě státem poskytované ochrany u „veřejných osob“ srov. Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005 sp. zn. I. ÚS 367/03 a v něm vyslovený závěr, že „lze obecně konstatovat, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj. musí akceptovat **větší míru veřejné kritiky než jiní občané**. **Důvod** tohoto principu je dvojitý. Jednak se tím **podporuje veřejná diskuse o veřejných věcech** a svobodné utváření názorů. Co největší bohatost diskuse o věcech veřejných by měla být státní mocí regulována jen v míře nezbytně nutné (srov. čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod). Současně tím stát akceptuje, že jeho **mocenský zásah do svobody projevu za účelem ochrany dobrého jména jiných občanů by měl přijít subsidiárně**, tedy pouze tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak. Škodu lze napravit jinak než zásahem státu, např. užitím přípustných možností k oponování kontroverzním a zavádějícím názorům. Tak lze často minimalizovat škodlivý následek sporných výroků mnohem efektivněji než cestou soudního řízení.“

Ve vztahu k pedagogům jako osobám, které musí snést vyšší míru kritiky, srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011 sp. zn. 30 Cdo 2563/2009 a v něm vyjádřený závěr, že „také na **pedagogy** obdobně jako na politiky **jsou kladeny zvýšené odborné i morální nároky, takže v tomto smyslu podléhají kontrole veřejnosti**, a to zejména té, která se s jejich prací setkává. **Meze takového posuzování je však nutno stanovit přísněji oproti veřejně obecně činným a známým osobnostem** (tj. politikům, umělcům apod.). Až na výjimky bude nezbytné respektovat soukromí takové osoby v souladu s požadavkem obsaženým v čl. 7 LPS, zejména jde-li o privátní vztahy v rodině“.

5.2 Věcné kritérium

O přípustnosti kritiky rozhoduje krom personálního kritéria **i obsah a forma kritiky**.

5.2.1 Posouzení obsahu kritiky

Významné je zejména to, **do jaké míry se projev týká záležitosti veřejného zájmu** (speciálně pak politické záležitosti).

V této souvislosti srovnej **definici věcí veřejných** obsaženou v nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03, ve kterém je uvedeno, že „věcí veřejnou jsou veškeré agendy státních institucí, jakož i činnost osob působících ve veřejném životě, např. činnost politiků místních i celostátních, úředníků, soudců, advokátů (...) Věcí veřejnou je ovšem i umění včetně novinářských aktivit a showbyznysu a dále vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost (...),presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám.“

Přestože se tento aspekt věcného kritéria v mnohém může blížit⁵⁰ kritériu personálnímu (zejména pak u politiků), tak v rámci posouzení **obsahu kritiky více dbáme na skutečnost, zda se téma týká skutečně politické záležitosti**, nebo spíše **soukromí politika**, který na výkon jeho funkce nemá přímý vliv.

V rámci projevu je nutné rozlišovat tzv. **skutková tvrzení** (sdělování faktů) a **hodnotící soudy** (projevy názorů). Dělicí čára mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími soudy může být velmi nejasná. **I stejné slovo může být jednou skutkové tvrzení a jindy hodnotový soud.** Ve vztahu ke slovu **mafie** srov. již uvedené usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3341/16, ve kterém je slovo mafie posuzováno a jako **skutkové tvrzení**, a rovněž již zmíněný nálezn Ústavního soudu (Rejžek v. Vondráčková), kde je toto slovo považováno za **hodnotový soud**.

U skutkových tvrzení je nutné posuzovat jejich pravdivost, neboť důkaz pravdy představuje aspekt, který může v konkrétním případě **odlišit přípustnou kritiku od neoprávněného zásahu** do osobnostních práv člověka⁵¹.

U hodnotícího soudu však kritérium pravdivosti vůbec nemůžeme posuzovat (jsou spjaty se subjektivním vnímáním reality) a **takový požadavek sám o sobě porušuje svobodu projevu**⁵².

5.2.2 Posouzení formy kritiky

Posuzuje se, zda použité **výrazové prostředky odpovídají obsahu kritiky a jaký je cíl kritiky**.

K výrazovým prostředkům srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014 sp. zn. I. ÚS 2246/12 (**Paroubková v. Zelený Raoul**), v této věci v časopisu Reflex byl otisknut komiks, který znázorňoval „početí dítěte“ tehdejšího předsedy vlády. V tomto usnesení Ústavní soud mimo jiné uvedl, že „předmětný komiks byl primárně **zacílen jako ostrá politická kritika na v moci si libujícího manžela stěžovatelky**, jenž zastával nejvyšší exekutivní funkci ve státě i v jedné z nejsilnějších politických stran“. Toto rozhodnutí následovalo po poněkud kontroverzním usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 468/03 (**Březina v. Zelený Raoul**), v němž bylo dle Ústavního soudu zasaženo do osobnostních práv **manželky politika** Karla Březiny, přičemž oba byly v rámci komiksu **vyobrazení nazí** a souložící, avšak tento **komiks byl vydán poté, co politik v rámci televizní debaty velmi barvitě popisoval svůj sexuální život**. Ústavní soud v této věci uzavřel, že „soudy se zabývaly intenzitou projevu jak s přihlédnutím ke specifickým kritiky a karikatury, tak s přihlédnutím k osobě, vůči níž projev směřoval, tedy politikovi, který sám určité stránky svého soukromého života veřejně prezentoval. Na konkrétních okolnostech obecné soudy dovedly i příčinnou souvislost mezi tímto projevem a identifikovanými negativními důsledky, promítající se (negativně) mj. do zvýšeného zájmu médií o soukromí vedlejšího účastníka; dospěly přitom k závěru, že předmětný projev, tj. **kritika obsažená v komiksu, přesáhl přípustnou intenzitu takovou mírou, že zasáhl do osobnostních práv vedlejšího účastníka**“.

Ve vztahu k cíli kritiky je důležitý úmysl, s nímž byla kritika projevna. Patrné je to například za situace, kdy **nepravdivé skutkové tvrzení** bylo autorem vypuštěno do veřejného prostoru se **zlým úmyslem a vědomostí o jeho nepravdivosti** (v takovém případě se bude

⁵⁰ Ale také s kritériem personálním samozřejmě vůbec souviset nemusí a může se týkat jen záležitosti veřejného zájmu.

⁵¹ Avšak jak již bylo uvedeno, tak i pravdivé tvrzení týkající se soukromí člověka může představovat neoprávněný zásah do jeho osobnostních práv.

⁵² Viz již zmíněný rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986, 9815/82, Lingens v. Rakousko.

zpravidla vždy jednat o **neoprávněný zásah** do osobnostních práv). Avšak **i nepravdivé tvrzení (o jehož nepravdivosti autor nevěděl) neoprávněný zásah do osobnosti dotřeného představovat nemusí**. Bude opět záležet na konkrétních okolnostech a v některých případech i postavení autora sdělení⁵³. Není však legitimním cílem označit za neoprávněný zásah do osobnostních práv každé nepravdivé skutkové tvrzení, neboť by pak hrozilo, že dojde k omezení i oprávněné kritiky, když by se její autoři obávali možných postihů, kdyby se jimi poskytované informace následně ukázaly nepravdivými, byť oni je za pravdivé považovali (např. investigativní novináři).

Srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005 sp. zn. I ÚS 453/03 a v něm vyjádřený závěr, že **cílem kritiky nesmí být hanobení**. Dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019 sp. zn. 25 Cdo 3423/2018 a v něm vyjádřený závěr, že **„nepodložené a neopodstatněné označení žalobce za osobu, která hodlá majetkově kořistit z připomínkových akcí k holokaustu, představuje podstatný zásah do cti a vážnosti bývalého senátora, zakládající nárok na finanční zadostiučinění, i když formulace použitá v článku celostátního tištěného deníku nebyla přehnaně expresivní či dokonce vulgární“**.

K novinářské svobodě srov. rozsudek ESLP ze dne 23. 9. 1994, 15890/89, Jersild v. Dánsko, av něm vyjádřený závěr, že **svoboda projevu** se nevztahuje pouze na „informace“ a „myšlenky“, které jsou přijímány pozitivně, jež jsou považovány za neškodné nebo bezvýznamné, ale **i na ty, které urážejí, šokují či zneklidňují**. A dále srov. rozsudek ESLP ze dne 6. 5. 2003, 48898/99, Perna v. Itálie, a závěr, že **„novinářská svoboda tudíž zahrnuje také možnost použití jisté dávky přehánění nebo dokonce provokace“**. Příklad s **opačným výsledkem** viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2016 sp. zn. 30 Cdo 3090/2016 a v něm vyjádřený závěr, že „nemá-li být kritika neoprávněným zásahem do cti, resp. pověsti kritizovaného, je nezbytné, aby **podklady, na nichž hodnocení spočívá** (pokud nejde o skutečnosti notoricky známé), **byly v rámci takové evaluace konkrétně uvedeny**, aby adresát soudu měl možnost takový úsudek přezkoumat a vytvořit si vlastní názor a současně aby bylo zamezeno případnému vzniku nesprávných představ o skutečnostech, které sloužily hodnotiteli za podklad. **Jsou-li adresátem takového soudu čtenáři předmětného publikovaného článku, je třeba posoudit, zda měli konkrétně možnost tvrzení žalovaného přezkoumat, a vytvořit si tím vlastní názor na věc; zda tedy článek žalovaného poskytoval čtenářům adekvátní sumu informací pro závěry v něm uvedené“**.

Ve vztahu k odčinění újmy vzniklé zásahem do osobnostních práv srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2020 sp. zn. 25 Cdo 167/2019 a v něm vyjádřený názor, že **„omluva je postačující formou zadostiučinění za vulgární poukaz na sexuální orientaci poškozeného, který ji na sociálních sítích neskrývá, jestliže tento neoprávněný zásah vyvolaný diskusním příspěvkem k internetovému článku neměl celoplošnou působnost, nebyl veden záměrně s cílem snížit důstojnost či vážnost poškozeného ve společnosti, nýbrž byl jen okamžitou nesouhlasnou reakcí na předchozí příspěvek poškozeného, a trval krátkou dobu do odstranění nevhodného vyjádření správcem diskusního fóra“**.

Z hlediska **dělení důkazního břemene** ve sporech týkajících se kolize ochrany osobnosti a svobody projevu je důležité poukázat na skutečnost, že **důkaz pravdy ohledně skutkového tvrzení je povinen podat autor sdělení**, tak důkazní prostředky ohledně **zlého úmyslu**, s nímž bylo nepravdivé skutkové tvrzení zveřejněno, je povinen předložit **člověk do jehož osobnostních práv bylo nepravdivým skutkovým tvrzením zasaženo a který tento „zlý úmysl tvrdí**.

⁵³ Například novináři by měly informace, které publikují zpravidla pečlivěji ověřovat než jiné osoby.

Použitá odborná literatura

1. BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010 384 s. ISBN 978-80-87212-42-4.
2. CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ, Petr; URBÁNEK, Jiří. *Mediální právo. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2019, 555 s. ISBN 978-80-7400-725-5.
3. KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL; Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
4. KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; PAVLÍK, Pavel; PLECITÝ, Vladimír. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2004, 435 s. ISBN 80-7201-484-6.
5. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
6. MATES, Pavel a kol. *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. Praha: Leges, 2019, 427 s. ISBN 978-80-7502-346-9.
7. MELZER, Filip; TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.
8. ONDRÚŠ, Miroslav. *Soukromoprávní ochrana piety zemřelého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 200 s. ISBN 978-80-7598-273-5.
9. RONOVSÁ, Kateřina; DOBROVOLNÁ, Eva; LAVICKÝ, Petr. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. 2. vydání. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 87 s. ISBN 978-80-88248-02-6.
10. ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. II. svazek. Praha: Wolters Kluwer, 2013, (Reprint původního vydání z let 1935-1937 v pražském nakl. V. Linhart), 970 s. ISBN 80-85963-64-7.
11. SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1632 s. ISBN: 978-80-7400-673-9.